

Osvrt na rezultate organizirane proizvodnje i akcioni program ratarske proizvodnje na području NR Hrvatske u 1959.-60. godini

U ratarskoj proizvodnji, a naročito u proizvodnji osnovnih ratarskih kultura: kukuruza, pšenice i šećerne repe naša je zemlja u posljednjih nekoliko godina postigla velike uspjehe, i to kako povećanjem obima proizvodnje, tako i povećanjem proizvodnje po jedinici površine.

Postignuti uspjesi su rezultat sinhroniziranog djelovanja sasvim određenih faktora, koje možemo podijeliti u tri grupe i to:

1. društveno-političko – ekonomski faktori;
2. modernizacija procesa proizvodnje primjenom suvremene poljoprivredne nauke i prakse naročito na socijalističkom sektoru;
3. organizacija poljoprivredne proizvodnje putem kooperacije zadruga i individualnih poljoprivrednih proizvođača.

Ad 1. Društveno-političko – ekonomski faktori, koji su djelovali na unapređenje ratarske proizvodnje sastoje se u prvom redu:

a) U stalnom povećavanju ulaganja društvenih sredstava u proizvodnju u različitim vidovima kao: investiciona ulaganja, kompletiranje s mehanizacijom krupnih socijalističkih gospodarstava, zatim u opskrbi s mehanizacijom zadružnih organizacija, koje vrše kooperaciju s individualnim poljoprivrednim proizvođačima i t. d. nadalje, politikom regresa kod nabave, te velikim nabavkama mehanizacije i reproduccionog materijala, prvenstveno umjetnih gnojiva i sredstava za zaštitu bilja i t. d.;

b) u politici zaštitnih cijena za osnovne ratarske proizvode, kojom društvena zajednica vrši utjecaj na stabilizaciju i daljnje podizanje ratarske proizvodnje;

c) u nagrađivanju najboljih proizvođača za rekordne prinose u ratarskoj proizvodnji.

Ad. 2.) Pokraj navedenih društveno političkih faktora, **odlučnu ulogu u podizanju ratarske proizvodnje izvršilo je unošenje suvremene poljoprivredne nauke u praksu.** Poznato je da je primjenom naučnih metoda u našoj praksi došlo do korjenite promjene čitavog tehnološkog procesa kod najvažnijih ratarskih kultura. Nadalje, izvršena je izmjena sortnog sastava, i uvođenje u proizvodnju visokorodnih sorata pšenice, hibridnog kukuruza, visokorodnih sorti šećerne repe i t. d.

Sve ove mjere u modernizaciji proizvodnje, bilo je moguće postići samo na taj način, što su se **poljoprivredni stručnjaci pretvorili od isključivo savjetodavnih organa u rukovodioce procesa proizvodnje na samom terenu.** Odnos prema poljoprivrednim stručnjacima izmijenjen je iz temelja, jer je danas sasvim jasno da modernom poljoprivrednom proizvodnjom trebaju rukovoditi poljoprivredni stručnjaci na osnovu dostignuća suvremene poljoprivredne nauke i prakse.

Ad. 3. Pokraj organizacije poljoprivredne proizvodnje na socijalističkom sektoru gdje se svakim danom sve više primjenjuje suvremena agrotehnika, organizacija poljoprivredne proizvodnje na individualnom sektoru koju putem kooperacije vrše zadruge s individualnim poljoprivrednim proizvođačima, zauzima vidno mjesto u

postignutim rezultatima u poljoprivrednoj proizvodnji uopće, a u ratarskoj proizvodnji napose.

Da bi se mogao uočiti značaj organizirane ratarske proizvodnje u podizanju prinosa po jedinici površine i povećanju ukupnog obima proizvodnje, osvrnut ćemo se posebno na sistem organizacije proizvodnje kod individualnih poljoprivrednih proizvođača, koji su već do sada putem kooperacije sa zadružnim organizacijama, postigli značajne rezultate. Pod kooperacijom, naime, podrazumijevaju se sve forme proizvodnih odnosa između zadruga i individualnih proizvođača, koje se baziraju na obostranoj ekonomskoj zainteresiranosti. Nakon početnih lutanja u organizaciji proizvodnje na individualnom sektoru, danas su zadružne organizacije i individualni poljoprivredni proizvođači usvojili određeni sistem u uspostavljanju kooperativnih odnosa u različitim formama koje se u osnovi mogu podijeliti na:

1. Organiziranu proizvodnju pod neposrednim rukovodstvom poljoprivrednih stručnjaka. Pod ovom formom organizirane proizvodnje smatra se ona proizvodnja, gdje se primjenjuje moderna agrotehnika pod neposrednim rukovodstvom poljoprivrednih stručnjaka, a na bazi optimalnih ulaganja i pune ekonomičnosti proizvodnje. U ovoj formi proizvodnje proizvodni proces se u principu vrši na isti način kao i na socijalističkom sektoru.

Međutim, da bi se mogla organizirati takva proizvodnja treba prvenstveno stvoriti uslove za primjenu moderne agrotehnike i modernih procesa proizvodnje. U tu svrhu poljoprivredne organizacije (prvenstveno zadružne organizacije) vrše rajonizaciju proizvodnje i koncentraciju proizvodnih parcela uz istovremeno uvođenje odgovarajućeg sistema plodoreda. Razumije se, da ovakvu proizvodnju mogu organizirati samo one zadružne organizacije koje imaju čvrsti kontakt sa svojim kooperantima t. j. individualnim proizvođačima, na bazi ekonomske zainteresiranosti i jednog, i drugog partnera, te svih onih koji imaju potrebna tehnička sredstva i stručne poljoprivredne kadrove.

Kod provođenja rajonizacije i koncentracije proizvodnje, zadružne organizacije trebaju voditi računa u prvom redu o ekonomičnom korištenju mehanizacije i mogućnosti efikasnog stručnog rukovođenja procesom proizvodnje.

2) Servisiranje individualnih proizvođača na bazi kreditiranja. U ovoj formi kooperativnih odnosa zadruga i individualni proizvođači uspostavljaju ugovorne odnose na bazi pružanja usluge s mehanizacijom za jednu ili više radnih operacija, te kreditiranje u reprodukcijom materijalu, sjeme, gnojivo i drugo. Ovdje poljoprivredna organizacija ne rukovodi procesom proizvodnje nego na ugovornoj osnovi daje savjete svojim kooperantima za unapređenje proizvodnje određene kulture.

3) Prodaja reprodukcijom materijala i usluga za gotov novac. Ovo je najniža forma kooperativnih odnosa između zadruga i individualnih proizvođača, gdje ne postoje nikakve ugovorne obaveze ni poljoprivrednih organizacija ni individualnih proizvođača, već oni nabavljaju za gotov novac bilo usluge u mehanizaciji, bilo reprodukcijom materijal. Ovdje se radi o takvim proizvođačima, koji još ne usvajaju zahtjeve moderne agrotehnike, ali oni ipak u izvjesnom smislu povećavaju svoju proizvodnju, pa se i ta forma kooperativnih odnosa može smatrati organiziranom proizvodnjom, jer se ona u većoj ili manjoj mjeri vrši na osnovu propagandne aktivnosti poljoprivrednih organizacija i poljoprivredne službe.

DOSADAŠNJI REZULTATI ORGANIZIRANE PROIZVODNJE U RATARSTVU

Da bi se uočila važnost i uloga, koju je odigrala organizirana proizvodnja u ukupnoj proizvodnji najvažnijih ratarskih kultura na području NR Hrvatske u godinama 1956—1959 navest ćemo nekoliko primjera i to kako slijedi:

1. Pšenica

Proizvodnja	Površina	Prinosq/ha	Ukupna proizv. vagona
Godina 1956			
organizirana	56.877	13,00	7.435
neorganizirana	254.123	8,8	22.565
u k u p n o:	311.000	9,6	30.000
Godina 1957			
organizirana	89.298	25,3	22.641
neorganizirana	296.702	14,5	43.059
u k u p n o:	386.000	17,00	65.700
Godina 1958			
organizirana	75.577	22,4	16.935
neorganizirana	327.423	13,4	44.065
u k u p n o:	403.000	15,1	61.000
Godina 1959			
organizirana	115.722	33,9	39.286
neorganizirana	309.116	13,4	41.483
u k u p n o:	424.838	19,1	80.769

Iz prednjih rezultata je vidljivo da kako prosječni prinos pšenice, tako i ukupna proizvodnja pšenice u organiziranoj proizvodnji raste jače nego u neorganiziranoj proizvodnji, unatoč toga što organizirana proizvodnja zahvaća relativno male površine.

Ako uzmemo ostvareni prosječni prinos pšenice u organiziranoj i neorganiziranoj proizvodnji u 1956 godini kao 100, onda index povećanja prosječnih prinosa iznosi kako slijedi:

Način proizvodnje	godina 1956.	godina 1957.	godina 1958.	godina 1959.
organizirana	100	194	172	260
neorganizirana	100	168	152	152

Uz stalnu tendenciju porasta prosječnih prinosa po jedinici površine u organiziranoj proizvodnji, postoji i jaka tendencija porasta površina zahvaćenih tom proizvodnjom. Ako površinu organizirane proizvodnje u 1956 godini označimo kao 100, onda index porasta površina po godinama iznosi kako slijedi:

Godina	Index
1956	100
1957	157
1958	132
1959	203

Na osnovu takve tendence porasta površina pod organiziranom proizvodnjom pšenice, ona u ukupnim površinama pod pšenicom sudjeluje kako slijedi:

Godina	organizirana proizvodnja učestvuje u ukupnim površinama pod pšenicom sa
1956	18,2%
1957	23,1%
1958	18,8%
1959	27,5%

U skladu s navedenim povećanjem prosječnog prinosa, i stalnim porastom površina pod pšenicom u organiziranoj proizvodnji, dolazi do sve jačeg učešća proizvodnje pšenice u ukupnoj proizvodnji pšenice.

Naime, organizirana proizvodnja pšenice sudjeluje u ukupnoj proizvodnji pšenice u posljednjih nekoliko godina kako slijedi:

Godina	od ukupne proizvodnje pšenice, organizirana proizvodnja učestvuje sa
1956	27,8%
1957	34,4%
1958	25,9%
1959	48,6%

Iz ovih podataka je vidljivo, da količine proizvedene pšenice, dobivene iz organizirane proizvodnje, ne rastu proporcionalno s povećanjem površina zahvaćenih tom proizvodnjom, nego je taj porast znatno brži.

Tako na pr. u 1956. godini je na 18,2% površina pod pšenicom u organiziranoj proizvodnji dobiveno 27,8% ukupne proizvodnje pšenice, a na preostalim 81,8% površina proizvedeno je 72,2% pšenice. U 1957 godini na 23,1% površina u organiziranoj proizvodnji, dobiveno je 34,4% od ukupne proizvodnje pšenice, a na 76,9% površina u neorganiziranoj proizvodnji dobiveno je svega 65,6% pšenice. U 1958 godini na 18,8% površina u organiziranoj proizvodnji dobiveno je 25,9% ukupne proizvodnje pšenice, a na preostalim 81,2% neorganizirane proizvodnje dobiveno je 74,1% pšenice.

U 1959 godini na 27,5% površina pod pšenicom organizirane proizvodnje dobiveno je 48,6% od ukupne proizvodnje pšenice, a na preostalim 72,5% površina u neorganiziranoj proizvodnji dobiveno je svega 51,4% od ukupne proizvodnje pšenice.

2. Kukuruz

Proizvodnja kukuruza na području NR Hrvatske u razdoblju od 1956–1959 godine iznosila je kako slijedi:

Proizvodnja	Površina ha	Prinos q/ha	Ukupna proizv. vagona
Godina 1956			
organizirana	58.007	35,00	20.325
neorganizirana	478.538	12,7	60.414
u k u p n o:	530.545	15,6	82.739
Godina 1957			
organizirana	60.447	42,6	25.752
neorganizirana	462.996	20,7	96.210
u k u p n o:	523.443	23,3	121.963
Godina 1958			
organizirana	59.936	41,1	24.649
neorganizirana	465.064	18,9	88.351
u k u p n o:	525.000	21,5	113.000
Godina 1959			
organizirana	93.932	43,7	41.101
neorganizirana	433.797	22,0	95.776
u k u p n o:	527.729	25,9	136.877

Iz navedenih podataka se vidi, da i kod proizvodnje kukuruza dolazi do stalnog povećanja prosječnih prinosa u organiziranoj proizvodnji. Ako prinos postignut u

1956 godini uzmemo kao 100, onda index povećanja prosječnih prinosa u organiziranoj proizvodnji iznosi:

Godina	Index
1956	100
1957	121
1958	117
1959	127

Isto tako kao i u proizvodnji pšenice, površine pod kukuruzom u organiziranoj proizvodnji pokazuju stalnu tendencu porasta, i one od ukupnih površina pod kukuruzom po godinama iznose:

Godina	Organizirana proizvodnja učestvuje u ukupnim površinama sa:
1956	10,9%
1957	11,3%
1958	11,0%
1959	17,6%

Organizirana proizvodnja u ukupnoj proizvodnji kukuruza po količinama učestvuje kako slijedi:

Godina	U ukupnoj proizvodnji kukuruza organizirana proizvodnja učestvuje sa
1956	24,6%
1957	22,0%
1958	21,8%
1959	30,0%

Kao i kod pšenice, količine proizvedenog kukuruza u organiziranoj proizvodnji rastu znatno brže, nego što rastu površine zahvaćene tom proizvodnjom. Tako je u 1956 godini na svega 10% površina pod kukuruzom u organiziranoj proizvodnji dobiveno 24,6% ukupne proizvodnje kukuruza, a na preostalih 90% površina u neorganiziranoj proizvodnji dobiveno je 75,4%. U 1957 godini na 11,3% površina u organiziranoj proizvodnji dobiveno je 22,0% ukupne proizvodnje kukuruza. U 1958 godini na 11% površina u organiziranoj proizvodnji dobiveno je 21,8% od ukupne proizvodnje kukuruza, a u 1959 godini na svega 17,6% površina u organiziranoj proizvodnji dobiveno je 30% od ukupnih količina proizvedenog kukuruza na području NR. Hrvatske.

3. Šećerna repa

Kako je šećerna repa kultura koja se isključivo proizvodi u organiziranoj proizvodnji kako na socijalističkom, tako i na individualnom sektoru, iznosimo ukupnu proizvodnju u ha, kao i proizvodnju po jedinici površine i to kako slijedi:

Godina	Površina ha	Prinos po q/ha	Ukupna proizv. vag.
1956	20.457	134,7	27.562
1957	20.563	254,0	55.233
1958	19.593	227,7	44.606
1959	22.633	300,8	68.086

Iz svega ovog vidimo, da prosječni prinosi šećerne repe u godinama 1956—1959 pokazuje ogroman porast. Ako prinos postignut u 1956 godini označimo kao 100, onda je index prosječnih prinosa kod šećerne repe po godinama kako slijedi:

Godina	Index porasta prosječnih prinosa
1956	100
1957	189
1958	170
1959	223

Međutim, index povećanja površina pod šećernom repom u navedenim godinama pokazuje vrlo slabu tendenciju, a u 1958 godini on pada čak i ispod 100 što je vidljivo iz slijedećega:

Godina	Index porasta i pada površina pod šeć. repom
1956	100
1957	100,5
1958	91,0
1959	110

Kod šećerne repe vidimo, do koje mjere organizirana proizvodnja može povećavati prosječne prinose i ukupni obim proizvodnje i bez adekvatnog povećanja površina pod dotičnom kulturom, pa čak i u uslovima smanjenja tih površina.

Tako je na pr. u 1957 godini površina pod šećernom repom povećana za svega 106 ha (što u stvari ne predstavlja nikakvo povećanje) ali je ukupna proizvodnja šećerne repe povećana za 276.710 tona, što iznosi više od 100% proizvodnje šećerne repe u 1956 god. U 1958 godini, iako je došlo do objektivnih razloga (podzemnih i nadzemnih voda, i izvanredno jakog napada štetnika), do smanjenja prosječnog prinosa, a istovremeno je došlo i do smanjenja površina za 867 ha pa je ipak ostvarena veća ukupna proizvodnja za 170.440 tona, odnosno za 61% više nego u 1956 godini. U 1959 godini uz vrlo malo povećanje površina, koje je iznosilo svega 1.956 ha ostvarena je veća ukupna proizvodnja šećerne repe za 405.240 tona, ili za 146% više nego u 1956 godini.

Rezultati koji su postignuti u proizvodnji šećerne repe u navedenih nekoliko godina, predstavljaju najmarkantniji primjer zato što se to može postići uvođenjem novih tehnoloških procesa i primjenom suvremene poljoprivredne nauke u praksi, u uslovima kada površine ne samo da ne rastu, nego čak i padaju, ili ostaju na istom nivou.

AKCIONI PROGRAM RATARSKE PROIZVODNJE NA PODRUČJU NRH U 1956/60 GODINI

Akcionni program ratarske proizvodnje 1959/60 godine pokazuje daljnje povećanje proizvodnje osnovnih ratarskih kultura, kako po jedinici površine tako i ukupne proizvodnje. Proizvodnja po površinama jest kako slijedi:

(Vidi tabelu na str. 64)

Akcionni program ratarske proizvodnje u 1959/60 godini uključuje i program zaštite bilja na površini od 797.000 ha, što iznosi oko 50% ugroženih površina ratarskih kultura. Program zaštite bilja obuhvaća osnovne mjere za suzbijanje biljnih bolesti i štetočina, kao na pr. zaprašivanje sjemena, suzbijanje korova herbicidima, suzbijanje štetnika i Cercospore kod šećerne repe, zatim suzbijanje krumpirove zlatice i Fitoflore kod krumpira, te suzbijanje podzemnih štetnika kod strnina, kukuruza i šećerne repe.

Kultura	Socijalistički sektor – ha	Privatni sektor (kooperacija) ha	Sveukupno ha
pšenica visokorodna	54.568	152.000	206.568
kukuruz hibridni	35.723	98.277	134.000
šećerna repa	11.626	12.026	23.652
suncokret	1.037	9.122	10.159
soja	7.976	1.530	9.506
ječam pivarski	550	1.150	1.700
lan vlakno	512	776	1.288
konoplja vlakno	826	1.332	2.158
cikorija	—	1.077	1.077
krumpir	1.060	2.940	4.000
Ukupno	113.878	280.230	394.108

Postavlja se pitanje, što možemo očekivati od realizacije akcionog programa u 1959/60 godini. Dakako, na ovo pitanje nije lako odgovoriti, ali obzirom na pripreme i mjere koje su preduzete u primjeni moderne agrotehnike, te ako se poduzmu još preostale mjere i ako će biti jedna prosječno povoljna godina, onda možemo pretpostaviti da će proizvodnja najvažnijih ratarskih kultura pšenice i kukuruza iznositi kako slijedi:

Pšenica

sektor	površina ha	Prinos q/ha	Ukupna proizvod. tona
opće društveni sektor (PD)	28.835	50	144.170
zadružne ekonomije	25.492	45	114.710
kooperacija	161.353	34	548.600
neorganizirana proizvodnja	209.158	15	313.730
Ukupno:	424.838	26,3	1.121.210

To znači, da se predviđa u organiziranoj proizvodnji na površini od 215.680 ha proizvesti 807.480 tona pšenice, a na površini od 209.158 ha neorganizirane proizvodnje 313.730 tona, odnosno u organiziranoj proizvodnji, čija je površina za svega 6.422 ha veća od površine u neorganiziranoj proizvodnji očekuje se 493.750 tona pšenice više, a od ukupne proizvodnje pšenice u NR Hrvatskoj organizirana proizvodnja bi trebala dati u 1960. godini 72% pšenice.

Kukuruz

sektor	površina ha	Prinos q/ha	Ukupna proizvod. tona
opće društveni sektor (PD)	15.196	100	151.960
zadružne ekonomije	20.527	100	205.270
kooperacija, plan A	30.000	70	210.000
kooperacija, plan B i C	68.277	45	307.240
Ukupno:	134.000	65,2	874.470

Iz neorganizirane proizvodnje kukuruza s domaćim sortama, koja iznosi 323.799 ha uz očekivani prosječni prinos od 22 q/ha predviđa se, da će se dobiti ukupna proizvodnja od 866.200 tona odnosno sveukupna proizvodnja na površini od 527.729 ha

1.740.670 tona s očekivanim prosječnim prinosom od 33 q/ha. I ovdje opet jasno proizlazi, da se na svega 134.000 ha organizirane proizvodnje hibridnog kukuruza očekuje više od 50% ukupne proizvodnje kukuruza u NR Hrvatskoj.

Šećerna repa

Proizvodnja šećerne repe u 1960 godini na socijalističkom sektoru uz predviđeni prosječni prinos od 450 q/ha očekuje se od oko 523.170 tona, a na privatnom sektoru uz prosječni prinos od 270 q/ha očekuje se proizvodnja od 324.702 tone. Prema tome, ukupna proizvodnja šećerne repe na socijalističkom i privatnom sektoru u 1960 godini očekuje se od oko 850.000 tona.

Rezultati koji su postignuti u posljednjih nekoliko godina, kao i rezultati koje očekujemo od realizacije akcionog programa u 1959/60 godini, nesumnjivo dokazuju da pokraj uvođenja suvremene agrotehnike na socijalističkom sektoru poljoprivrede, ima odlučan utjecaj i organizacija moderne proizvodnje na individualnom sektoru, koji još uvijek zauzima velike površine, zbog čega proizvodnja na tom sektoru ima i odlučan utjecaj kako na podizanju-prosječnih prinosa, tako i na ukupni obim proizvodnje kod pojedinih kultura.

Iz svega što je do sada iznijeto, možemo zaključiti slijedeće:

1. Na postignute rezultate u ratarskoj proizvodnji, kao i u poljoprivrednoj proizvodnji uopće te daljnje kretanje naše poljoprivrede djeluju određeni društveno-ekonomski faktori.

2. Da isto tako na povišenje proizvodnje po jedinici površine i ukupni obim proizvodnje vrši odlučan utjecaj primjena suvremene agrotehnike na osnovu dostignuća moderne poljoprivredne nauke, primijenjene u praksi.

3. Da organizacija proizvodnje na individualnom sektoru poljoprivrede pokraj podizanja proizvodnje na socijalističkom sektoru, ima također odlučan utjecaj na postignute rezultate i daljnje kretanje proizvodnje.

4. Budući, da individualni sektor u poljoprivredi još uvijek zauzima velike površine, uvođenje novih tehnoloških procesa i moderne agrotehnike na taj sektor je od prvorazrednog značaja za postizavanje, odnosno podizanje prosječnih prinosa, kao i ukupnog obima proizvodnje kod pojedine kulture.

5. Da organizirana proizvodnja još uvijek zahvaća relativno male površine na individualnom sektoru, zbog čega je potrebno ulagati daljnje napore, da se što prije na svim površinama individualnog sektora provede takva organizacija proizvodnje, koja će omogućiti primjenu mehanizacije i drugih mjera za unapređenje proizvodnje na posjedima individualnih poljoprivrednika.

6. Prema tome, u daljnjem nastojanju za modernizaciju naše poljoprivrede pokraj ulaganja napora za daljnje povišenje proizvodnje na socijalističkom sektoru, treba uložiti maksimum napora za modernizaciju proizvodnje na privatnom sektoru. U ovom odlučnu ulogu imaju društveno-političke organizacije, kao i poljoprivredno-proizvođačke organizacije i to kako proizvođačke organizacije socijalističkog sektora, tako i zadružne organizacije, koje se trebaju daleko više angažirati na tom zadatku, jer samo onda kada budu obuhvaćene modernom proizvodnjom sve površine, možemo očekivati veliku proizvodnju kako u njenom ukupnom obimu, tako i u postizavanju visokih prosječnih prinosa kod pojedinih kultura.